SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2850

av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

Förbättra Sveriges arbete med mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra och stärka Sveriges arbete med mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige har på många sätt gått framåt. Bland annat säkerställde den förra regeringen där Miljöpartiet ingick att Institutet för mänskliga rättigheter inrättades och att barnkonventionen blev lag. Ännu återstår dock ett flertal viktiga reformer. Med utgångspunkt i förra årets granskning av Sverige inom ramen för Universal Periodic Review, UPR, vill Miljöpartiet därför lyfta fram några särskilt angelägna åtgärder med fokus på vikten av det strukturerade uppföljande arbetet och ratificeringen av konventioner och tilläggsprotokoll.

I alla UPR-granskningar av Sverige och andra länder är det naturligtvis några rekommendationer som är återkommande, nästan oavsett vilket land det är som är föremål för granskningen. Det förekommer också att länder som själva är mycket långt ifrån att leva upp till olika åtaganden ger rekommendationer till andra stater om att vidta långtgående åtgärder på området. Detta är inbyggt i UPR-systemet, men stater som tar arbetet med mänskliga rättigheter på allvar, som Sverige, borde ändå ta

rekommendationerna på allvar, särskilt när de sammanfaller med det som det egna civilsamhället kräver.

I 2025 års UPR-granskning av Sverige finns några rekommendationer som fokuserar på inkorporerande av ratificerade konventioner i svensk lagstiftning, liksom andra rättsliga och konstitutionella reformer. Bland annat nämns konventionen om rättigheter för människor med funktionsnedsättning, CRPD. En förutsättning för ett sådant arbete är att det görs analyser av på vilka områden som den svenska lagstiftningen avviker från åtaganden i konventionerna. För att en konvention ska kunna bli svensk lag krävs en utredning om hur detta bäst ska kunna bli verklighet. Vad gäller funktionsrättskonventionen vore detta ett önskvärt nästa steg.

Det finns också rekommendationer som handlar om att Sverige borde ratificera fler konventioner och tilläggsprotokoll, som konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, ICPPED, tilläggsprotokollet till konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, ICESCR, liksom tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen. Alla dessa rekommendationer ligger i linje med vad civilsamhället har drivit. Vad gäller konventionen om påtvingade försvinnanden så har frågan nyligen aktualiserats i Sverige av organisationer som arbetar för rättigheter för adopterade. En ratificering av tilläggsprotokollet till ESK-konventionen skulle möjliggöra för svenska medborgare att få sina egna fall där rättigheter kränkts av staten prövade av ESK-kommittén. På ett liknande sätt möjliggör tredje tilläggsprotokollet att barn kan driva egna individuella fall.

Andra rekommendationer som tar fasta på det strukturerade arbetet med mänskliga rättigheter handlar om att Sverige borde införa en nationell mekanism som fokuserar på uppföljning och rapportering av hur arbetet med de olika åtagandena och accepterade rekommendationerna går. En sådan strukturerad uppföljning kan bland annat innebära att regeringen tar initiativ till kontinuerliga och regelbundna möten med berörda aktörer inom civilsamhället, där organisationer som representerar rättighetsbärare har möjlighet att komma med inspel till regeringen om vilka åtgärder som krävs för att leva upp till åtaganden och rekommendationer. En form för ett sådant arbete är att införa en så kallad ungdomsriksdag, för att säkerställa att barns och ungdomars röster hörs och tas tillvara, men det kan med fördel också införas vad gäller andra områden än just barnrättspolitiken.

En åtgärd som skulle förbättra det strukturerade arbetet med mänskliga rättigheter är att uppdatera strategin för mänskliga rättigheter i Sverige. Den nu gällande strategin är

från 2016 och behöver utvärderas och följas upp, i samarbete med civilsamhället, för att sedan uppdateras för att säkerställa arbetet med att implementera och skydda mänskliga rättigheter i Sverige. Strategin borde också kompletteras med en handlingsplan. EU:s byrå för grundläggande rättigheter, FRA, har en arbetsgrupp för nationella handlingsplaner, vars erfarenheter Sverige skulle ta del av.

Statskontoret har analyserat strategin och regeringens arbete och släppte i oktober 2026 an rapport. På sin hemsida skriver de bland annat: ”Sammantaget bedömer vi att kopplingen mellan strategin och regeringens fortsatta arbete med mänskliga rättigheter är svag. Statskontoret bedömer att strategins utformning har bidragit till att strategin har fått begränsat genomslag. Den har endast i liten utsträckning varit ett effektivt och ändamålsenligt stöd för regeringens arbete för att uppnå det riksdagsbundna målet om full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Strategin och den sammanhållna strukturen har fått ett för litet genomslag i regeringens styrning efter att strategin lanserades. Strategin och den sammanhållna strukturen har i stället främst fungerat som ett stöd för regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen. /…/ Vi föreslår att regeringen utvecklar den sammanhållna strukturen i en skrivelse till riksdagen vart fjärde år.” Här finns alltså också relevanta inspel att ta del av i det fortsatta arbetet.

Flera rekommendationer handlar också om att säkerställa oberoendet och finansieringen för Institutet för mänskliga rättigheter, som slutligen inrättades 2022 efter att detta varit en rekommendation i flera UPR-processer och ett krav från många organisationer i civilsamhället. Oberoendet för MR-institutet har också diskuterats i närtid, sedan regeringen i december 2024 valde att utse två nya styrelseledamöter som inte nominerats av institutet. En av de av regeringen föreslagna styrelseledamöterna hade inte nominerats alls på det sätt som föreskrivs i lag. En tydlighet gällande oberoendet är centralt för trovärdigheten för arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige.

Miljöpartiet menar att förutsättningarna för en grundlagsreglering av institutets uppgifter och ledningsform borde utredas. Det var också ett förslag från den utredning som utredde inrättandet av institutet. Med hänsyn till institutets viktiga uppgift att övervaka hur bland annat regeringen och statliga myndigheter efterlever mänskliga rättigheter, bör institutet garanteras en stark ställning som inte kan rubbas lättvindigt. En grundlagsreglering skulle säkerställa institutets långsiktiga existens och stärka dess möjlighet att behålla en oberoende och stark ställning över tid.

Utredaren ansåg också att det bör utredas om regeringen ska åläggas en lagreglerad skyldighet att för riksdagen redovisa arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Vi anser att det finns skäl att överväga en sådan redovisningsskyldighet i syfte att säkerställa riksdagens insyn i hur arbetet fortskrider.

Ulrika Westerlund (MP)

Leila Ali Elmi (MP) *Jan Riise (MP)*

Ajda Asgari (MP) *Jacob Risberg (MP)*